

KAYIP GEÇEN YILDIZLAR

TÜRK
TİYATROSUNUN
UNUTULMUŞ
ŞEHİTLERİ

- 14 -

Hazırlayan: Aysen Devrim T.

Hâzım Körmükçü

2 Nisan 1944 yılında gazeteler büyük sanatkar Hâzım Körmükçü'nün hayata gözlerini yumduğunu yazıyorlardı. Bir çok Tiyatro sever bu habere inanmak istememişlerdi. İnanmak istemeyişin belli başlı iki sebebi vardı. Bu haber soğuk bir geç kalmış «Bir Nisan» şaka sı olabilirdi ve yıllarca salonları dolduran halkı kahkahadan kırıp geçiren koca Hâzım, bir gazete haberiyle gözleri yaşlandıramazdı, öteki dünyaya geçmesi için er kendi.

Ama haber getçektir. Büyük sanatkar Hâzım Körmükçü öte dünyaya göçmüştü.

Yeni kuşağın adını radyonun ölüm yıldönümlerinde çaldığı «Lüks Hayat» operetinden parçalardan Hâzım Körmükçü'yü en yakın arkadaşlarından Vasfi Rıza Zobu şöylece anlatıyor:

«Bir aktöre lâzım olan «İstidat» denilen nimeti, Cena bî Hak, Hâzım'ın görünür görünmez bütün varlığına mebzulen serpmiş, ihсан etmiştir... «On parmağında on marifet var» derler.. Hâzım'ın yalnız parmaklarında değil, vücudunun her azasında aktörlüğe yarıyacak meziyetler vardır. Allah ondan hiç bir şeyi esirgememiştir. Onun toprağını en nâdide hamurdan yoğurmuş, bir kaç insan ruhuna taksim edeceği nimetleri olduğu gibi ona boca etmiştir.»

YAŞANTISI:

1898 de Beyoğlunun Ayazpaşa denilen semtinde Ebe sokağındaki babasının evinde, ebe hanımın elinden anasının kucağına nakledilen mavi gözlü, sarı saçlı çocuk, meşhur oluncaya kadar ayıu evde evlenmiş, çocuk çocuğa karışmıştır.

Babası Çakır bey, «Hâzım'ın Humayun Müzikası» nda flüt ve solfej hocasıydı. Bu

yük babası «Çakır Hakkı bey» de, Kolağası rütbesi ile Sultan Aziz'e «Ekmekçi Başı» lık yapmakla beraber, «Müzika-i Hümayun» da teşekkül eden tiyatro koluna riyaset eder, yani «Oyuncu Başı» lık ünvanını da «Ekmekçi Başı» lıkla beraber götüürdü.

Babadan eğula intikal eden san'at kudreti, baba ve büyükbaba'dan sonra, her ikisinden de sermayeler alarak Hâzım'ın şahsında belirmiştir. Aktör olan büyükbabadan aktörlüğü, müzisyen olan babadan da müzik sanatı bu vücutta filiz vermiş, alabilirdiğine dal budak salmıştır.

Musikiye istidat, aktörlüğe kaabiliyet, taklitte hüner gibi üç nimet, o körpe fidan da daha çocukken kendini göstermiştir.

MÜZİSEN HÂZİM.

Sesi de güzel olan Hâzım'ın şark musikisi âletleri için de hemen hemen çalmadığı enstrüman yoktur. Bunları kendi kendine hocası ve meşksiz elde etmiştir.

Aktörlük hevesi onu mahalle arkadaşlarıyla evlerde toplamış, odalarda, sofalarda temsiller vermeğe sevkedi «Darülbedai» sahnesine kadar götürmüştü... Osmanlı Türklerinin lehçe farklarını birbirinden ayırt etmek ve aynıni taklid etmekteki kaabiliyeti de ona perde kurdurup şem'a yaktırmış ve senelerce Karagöz oyununun değneklerini büyük bir maharetle idare ettirmişti.

Musikiye olan istidadını yersizlikten mi, yoksa lüzumsuz görmekten veya vakitsizlikten midir nedir, ihmal etmiş, budayarak, sulayarak o cennet nâdide çocuk fidanına boy ettirecek yerde, vaba niçektirmiştir.

KARAGÖZCÜ HÂZİM

Karagözle biraz meşgul ol

muş onun yaşaması için gayret sarfetmişti. Üç dört sene evveline gelinceye kadar, «hayâl» onun ellerinde canlı bir hakikatti. - Bu yazı ölümünden üç yıl önce kaleme alınmıştır. Yetiştirdiğin karagözcülerin içinde tasvirleri bu derece güzel şekillere sokan ve konuşururken bu kadar «can» vereni görmedim desem caizdir. Hiç şüphe yok ki bunda aktörlüğünün çok yardımı olmuştur. Sahne konuşmasının, tasvirlerin muhaveresinde gözle görülür bir tesiri vardı. Çarpuk çarpuk Arab dilenci mavalını okuduktan sonra «târaf Arabî» diye suali sorunca, bu yeni gördüğü, acaip şekildedeki insandan çıkan anlamadığı sada karşısında Karagöz'ün, cevap vermeden dilenciyi bir süzüşü vardı, değme sahne aktörlerinin yapacağı marifet değildi o.. Bu sükkütun içinden ne mânalar sezilirdi. Bir çok defalar bu ifade kudreti karşısında avaz avaz güldüğümü hatırlarım...

Hayat oyununda «Kâtip-i Salim» in yaptığı yenilik, meşgul olanların hafızasındadır. İkinci ve en mühim yeniliği de Hâzım yapmıştı. Ne tuhaftır ki bunun farkın da olmayan kalem ve söz sahipleri hâlâ: «Karagöz'de bu zamana uygun yenilik yapılmamalı, yoksa bu millî oyun ölmek üzeredir!» diye feryat edip dururlar.

Karagöz oyununun esası: Devir'in oyunu olarak kurulmuştur. Devirler değiştiğince, o zamanın cereyanına ve olaylarına uymuştur. «Göstermelik'in kalkmasından sonra, başlayan Karagöz - Hacıvat muhaveresi ki asıl oyunun bir uvertürüdür, tamamıyla «günlük vak'alar» dan alınan ilhamla devam eder. Evliya Çelebinin Seyyahat-

namesinden Profesör Japkop'un ispatından anıyoruz ki, eski Karagözcüler «aktü alite» yaparlarmış. Yeniçeri isyanları, fenersiz sokağa çıkma yasakları, baskınlar gibi olaylar konuşmaları süsler, nükteler yapılmış.. Gel zaman, git zaman - şimdiki tulüat oyunlarında olduğu gibi - san'at üstadları birer birer dünyadan ahirete intikal edince, perde arkasını işgal eden çıraklar, yeni muhavereler derleyip söyleme kudretini gösteremeyince, eskileri tekrardan başka çare bulamamışlar. Unutulan vakaların, kaybolan âdetlerin, nükteleri de seyirciyi alâkadar etmez olmuş. Böylece, Türkün bu emsalsiz oyununa da sebebini aramadan «can çekiyor» hükmünü verivermişler.

Hâzım, kendinden çok evvel gelen üstadların bu başarılı davranışına sahip çıkmıştı. Son devrin en güzel aktualite tarzını, bizim gibi Karagöz meraklıları, Hâzım'ın perdesinde alkışlarla seyretmişti. Beyoğlunda Raşit Rıza'nın açtığı «Bizim Lokanta» binasında başladığı bu tarz oyunları, Şehir Tiyatrosunun yaptığı Anadolu turneleriyle götürmüş, bir çok şehirlerde, o şehirlerin vilâyet, Belediye ve Halkevlerinin yaptıkları günlük işler hakkında Karagözle Hacıvat'a lâtifeler ettirip, espitlerle ora seyircilerinin büyük alâkasını perdeye çekmiştir. Ne yazık ki «Karagöz'de yenilik yapılmı» diye süten süten yazı yazıp rast geldikleri yerde konferans veren alâkadarlar. Hâ-

zım'ın senelerce yaptıklarının farkında değillerdi. Onlarında alev alev yanan meşaleyi görmüyorlardı da kendileri kendilerine çalı çırpı toplayıp ateş yakmağa uğraşıyorlardı.

ASIL ADI..

Hâzım'ın asıl ismi, yani babasının koyduğu ve nüfus tezkeresindeki kayıtlı bulunduğu ismi «Kâzım» dır. Büyük annesinin çok sevdiği bir akrabası varmış.. İsmi de «Hâzım» mış. Onu yâdetmek için ihtiyar hâtin küçük «Kâzım» ı «Hâzım» diye çağırırılmış. Evin içinde de her kesin dili bu isme alışmış. Ev der mahallede, mahalleden mektebe, oradan da daireye ve tiyatroya aksedince, «Kâzım» doğan bu çocuk, «Hâzım» olarak büyümüş ve böylece san'at âleminde mal olmuştur.

TİYATROYA İLK ÇIKIŞI

Hâzım ilk defa bir kaç sene evvel ölen aktör, «Ömer Aydın» in delâletiyle «Benliyan Tiyatro Kumpanyası» na sahneye çıkmıştı. Şimdi ismi «Şark Sineması» - zamanımızda burası bir Banka binasıdır - Odeon tiyatrosunda meşhur prima donna Rozali hanımın da iştirakiyle «Klaret'in yirmi sekiz günlük Askerliği» isimli bir komedi vazife aldı. Tabii, fi gurandı. Bu iş, Hâzım'a bir kazanç temin edecek gibi değildi. On yaşadıkten babası vefat etmiş, baba evinin aile reisliği bu küçük çocuğun omuzlarına yüklenmişti. Babasından kalan emekli maaşıyla ancak tahsis masrafları karşılanabiliyordu.

Hâzım Körmükçü

Bunun üzerine eski şehremanetinın memurunu sindirir Hayati bey Hâzımı şehremaneti Belediye Meclisi Zabıt Kâtipliği'ne kaydardı. **HAZIM SAHNEYİ BIRAKMIYOR**

Memuriyet hayatında Hâzım'ı zepfetmek kolay oldu. Hayati bey yine imdadına yetişip, 1917 de elinden tuttuğu gibi Şehzadebaşında Letafet apartmanında Tiyatro tedrisatı yapan «Darülbedaii Osmaniye'ye kaydettirdi. Ertesi sene Halit Ziya'nın yazdığı «Firüzan piyesinde küçük bir uşak rolüne sahneye çıktı. Sesi du yuldu mu, duyulmadı mı hatırlamıyorum. Fakat, «Firüzan»dan sonra oynanan «Kayseri Gülleri» komedisinin üçüncü perdesinde onu «Belediye Heyeti İntibaiye Reis» olarak sahnede gördüm. Kayseri şivesiyle söylediği beş altı satırlık nutkunu da — Ben de heyeti İntibaiye azası rolünü oynamam dolayısıyla — sahnede dinledim .

Ta.. çocukluğumdan tiyatroya ilk hevesimin uyandırdığı gündən beri dram aktörü olmağa özenirdim, Allah bunu bana çok gördü. Talebe olarak «Darülbedai» ye girdiğim, figüran olarak sahneye çıktığım dakikadan itibaren bana hep güldüler. Dışımı sıkıp gözümden yaşlar akıttığım hâlde, halkın gülmesine mâni olamadım. Hâzım öyle olmadı. Dram oynamayı pek sevmediği hâlde, senelerce facialarla seyircisini ağılattı bile.. Halkın düşmanı, hile ve sevgi, Mary Duven Davası. Kaatil gibi koyu dram ve melodramlarla Aleksanyanvari korkunç şeyler oynadı. Ve pekâlâ da se-

yircilerin göz yaşlarını akıtma akıtma dinletti. Günün birinde Muhasip Zadenin piyesleri gelip Şehir Tiyatrosu sahnesinde hükümrana olmağa başlayınca Hâzım'ın da şansı döndü. O gün bu gündür, dram oynamak değil a, «Hâzım Dram oynayacakmış!» diye gazetede bir ilân çıksa, seyirciler daha görmeden, bu havadise katıla katıla gülerler.

ÖZEL HAYATI

Hâzım evlidir. Üç erkek çocuğu vardır. Hususi hayatı neş'elidir. Bazan olmaya-cak şeye kızacak kadar da hiddeti burnundadır. Turneleri, seyahati sevmez. Evinde, çoluk çocuğuyla yaşamaktan haz duyar. Son zamanlarda en büyük zevki denizden — Kazadan korkmasına rağmen — balıkçılıktır. Konu komşusu muazzam balıkçılık teşkilatıyla Marmara denizindeki balıkları silip süpürdüğünden bahsederler. Ne yalan söyleyelim. Hey belide oturduğunu, bir motoru olup denizlere açılarak balık avında dolaştığını işitiyorum ama, daha bir izmarit bile tuttuğunu görmedim. Günahı boynuna».

Yukarıdaki yazı Eylül 1941 yılında kıymetli san'atçı Vasfi Rıza Zobu tarafından kaleme alınmıştır.

Büyük san'atkâr Hâzım'ın yaşantısını ve kişiliği Zobu'dan daha yetkili verebilecek bir kalem olmadığına inandığımız için, kıymetli san'atçının bundan 25 yıl önce yazdığı makaleyi aynen ya ynlamakta fayda gördük.

Hâzım'ın son yılları parlak başarılarla doludur. Bilhassa «Lüks Hayat» Operetinde çıkardığı fevkalâde o-

yun, söylediği şarkılarda ulaştığı muvaffakiyet grafiği bir efsane gibi yıllarca yurdumuzda saygı ile söylenmiş, anılmıştır.

BİR ANI VE HAZIM'IN ÖLÜMÜ

Gazeteci Kayhan Küreman'ın ağzından aşağıya aktaracağımız anının, onun ölümü ile ilgili kıymetli bir vesika olduğuna inanıyoruz:

«Yıl 1944... Rahmetli Hâzım, şimdi bir banko olan eski Baylan Pastahanesinin üstünde bir dairede oturuyordu. Günlerden Cumartesi ya da Çarşambaydı. Nisan ayındaydık ve ayın 1 iydi. Ses Tiyatrosuna bilet almıştım, matine saat 15.00 teydi. Behzat Budak'a ait olan o zamanki Budak Pastahanesine giderek bir pasta ziyeyim dedim. İçeri gireli beş on dakika olmuştu ki rahmetli Behzat Budak yanında bir kaç kişi olduğu halde telâhı adımlarla Pastahaneden içeri girdi. Son derece müteessir bir hâl vardı. Telefonla zamanın İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ı aradı ve aynen şunları söyledi:

— Beyefendi, şimdi evinden geliyorum, size acı bir haberim var, Hâzım'ı kaybettik!

Haber'e ben de müteessir oldum. Zira Hâzım ilk gençliğimin yeri doldurulmaz bir yıldızıydı ve bir oyun esnasında geçirdiği kriz sonucu zatürreeden yatağa düştüğü nü billyordum.

Ses Tiyatrosunda bugün oyun başlamadan önce Muammer Karaca sahneye çıktı. Herkes Muammer'i alkışlıyordu. San'atçı, seyircilere eliyle durmalarını işaretledikten sonra acı haberi ilet ti. Salonunda derin bir sessizlik olmuştu.

Hâzım ertesi gün büyük bir törenle defnedildi.»

